

Nekki k'orani ək'elikana insan

Nekki k'orani ək'elikana insan

Nekki k'orani ək'elikana insan

2018

Nekki k'orani ək'elikana insan

Şıkılbi ts'its'a'una: M. Levashova

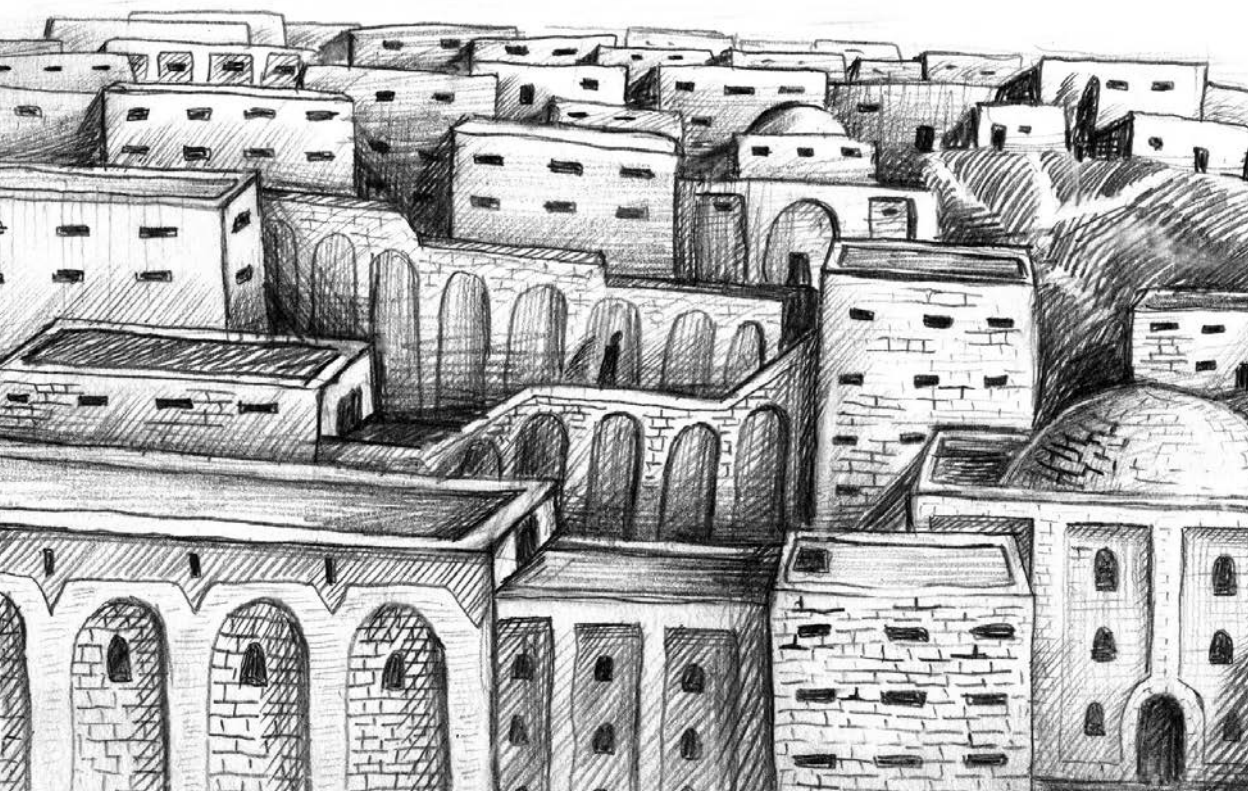
Massa hiles ixhes deş
Satış üçün nəzərdə tutulmayıb
Не для продажи

*Şi in yiqsumulqa sak'alaun kitab Sileyman
peyğambarne hək'ee vodun. İn uvhuybı avalıyle otçu
həşdilqame aazırılee hexxane mizelqa sak'ala'u.
Sileyman Davud peyğambarna Bat Şevaykena dix
vorna. Sileyman peyğambar İzrailyna xhebir'esda
paççah ıxha.*

*İn mang'un uvhuybı şale ögeyid yiq-albanaaşdi
mizelqa sak'alaunava fikir vobna. Sak'ala'ang'us
yiqiyk'le yiqsumul Sileymanın uvhuybı nəüdiy g'iyxhe,
sayib mang'une uvhuybışda k'oraalla haag'vas
vukkiykın. İne xilene kitabıka şı şos k'inna xheyib
yiqsumul qətqəsda imkan haa'a.*

*Sıleyman peyğambar yişdi erayle ögiyl yits'id'esde
asıree İzrailyna paççah ıxha. Mana İzrailyne
paççahna – Davud peyğambarna dix ıxha. Sıleyman
peyğambar İzrailyna nekki k'orana ək'elynana
insan xhinne qıvats'ı. İne kitabne ts'ettiyne otk'unee,
şok'le ats'axhesın nençeyiy Sıleymanıs k'orana ək'el
vooxhe. Sıleyman peyğambarna zamaana İzrailyne
insanaaşinemee nekki yugna zamaana vuxha. Mana
däv'iybı deşda, kar geednana zamaana vuxha.
Girging'ule ögiyl mang'vee Allahne doyulyun nekki
karnan xav alya'a. İnsanar mani xaaqa Allahıs
ı'bədatbı ha'asiy q'urbanbı alylya'as abaylenbiniy.*

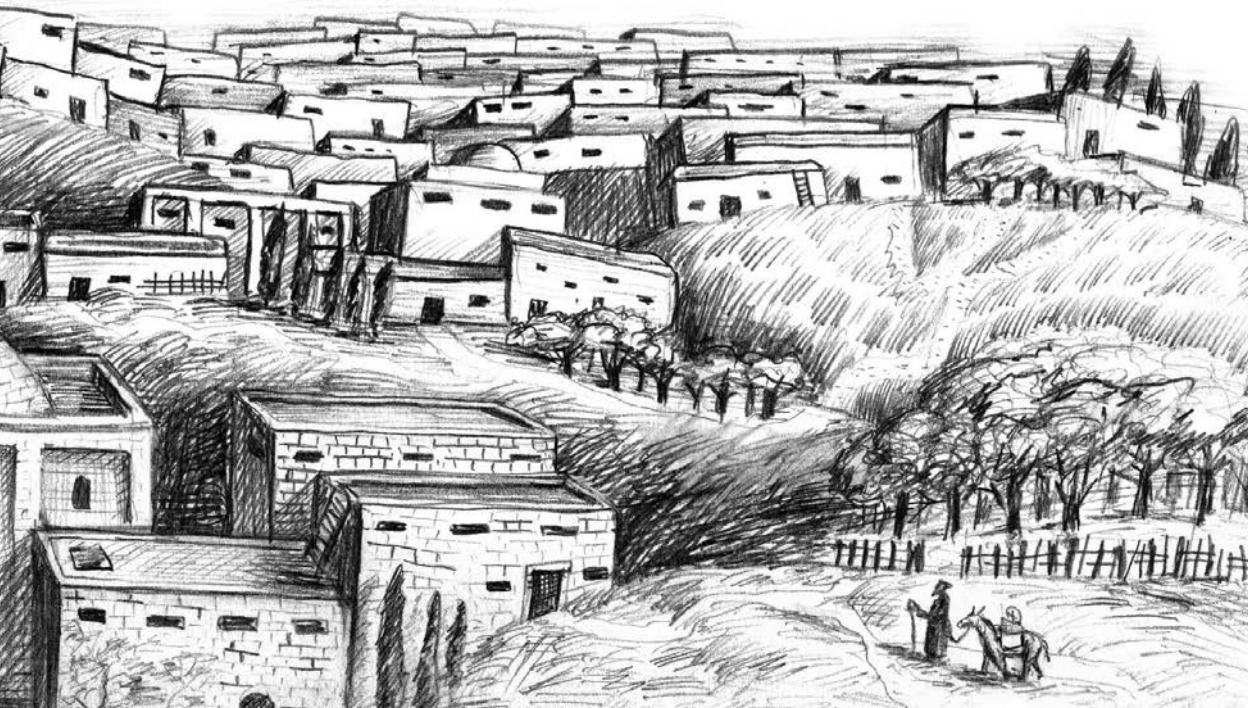
Sıleymane Allahıke cus k'orana ək'el
hooqqa

Sileyman fironuka, Misirni paççahıka, gohar eyxhe. Mang'una yiş hey'ı. Mang'vee mana Davudni Şahareeqa¹ qiykekka. Cun saray, Rəbbin xav, sayıd İyerusalimni hiqiy-alladın cabırbı ali'ı ç'əvepxhesmee mana maa'ar ayxu.

¹ *Davudna Şahar: İyerusalimne avaalyne rayoneni vob. Davudna Şaharva mançik'le, vuce Davud paççahee avquva eyhe.*

10

Mani yiğbışılqamee xalq'ın erbışeeqa q'urbanbı
adayli ıxha Rəbbini doyl ali'in xav ıxha deş.
Sıleymanee dekkini q'anunbışis əməl ha'u, mançikad
cus Rəbb nimee ikkiykıniy hagu. Mang'veeyid çikana
erbışeeqa q'urbanbı adı gyooxhan ha'a ıxha.
Erbışın xədn, Giveon eyheni şahareeniy vod, q'urban
gyuvk'asdimee paççah Sıleyman maqa hayk'an. Mana
maqa arıng'a, aazır vuk'ulyniy q'urbanna gyooxhan
haa'ana. Mani xəmdə Giveonul Rəbb Sıleymanni
nik'eeqa arı.
Allahee eyhen:
– Hiqqe, hicoyiy vas ıkkən, hicone vas hiles?

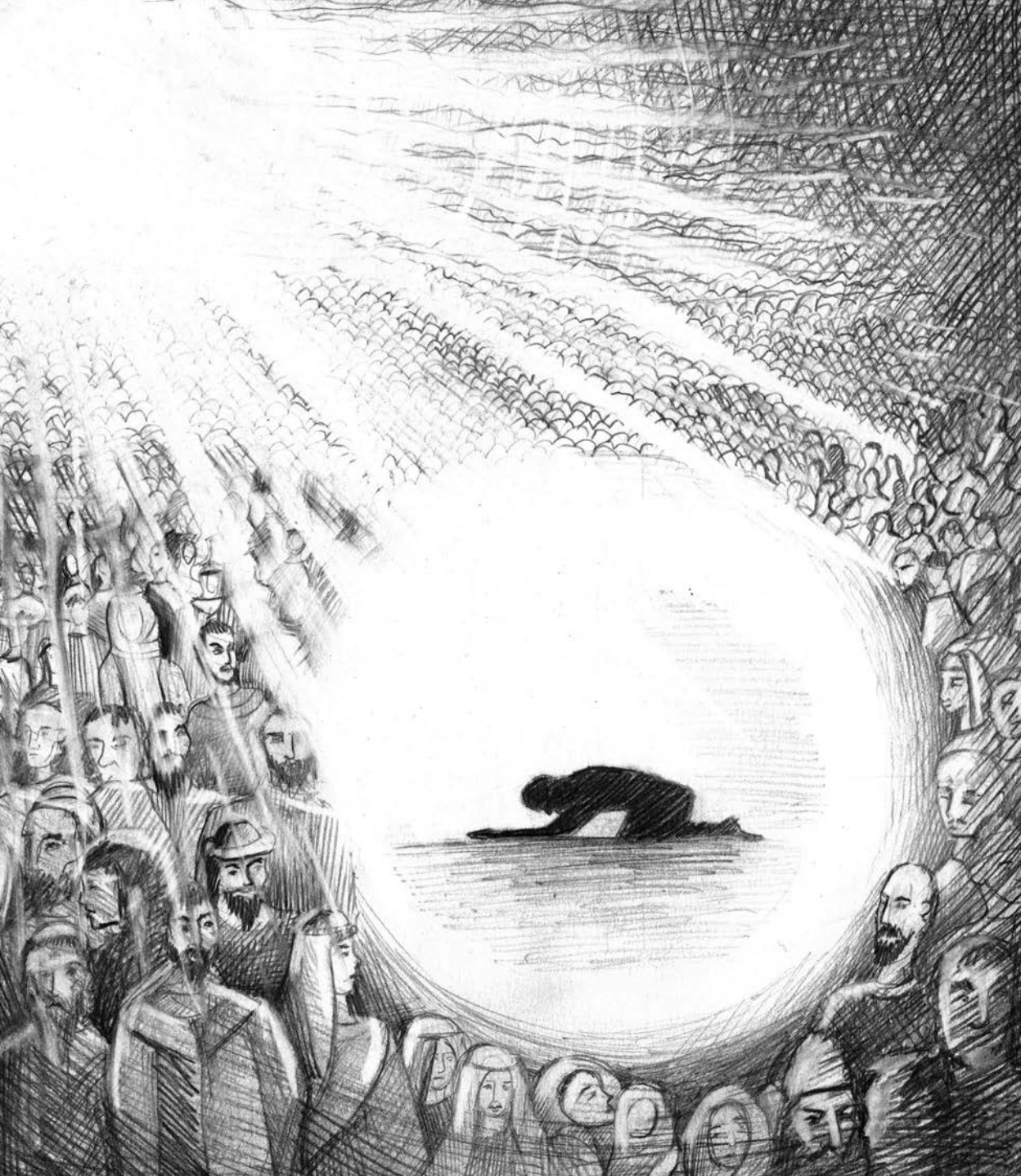
Sıleymanee eyhen:

– Yiğni g'ulus, yizdi dekkis, Davudus, mana mættini yik'eka qorkura Yiğni yəqqı'n əlhəva, Ğu, badaldexha, hammaşe geed yugvalbı ha'u. G'iyiniyni yiğıl taxtılqa gyu'arasda dix huvuyka, Ğu mang'unimee badaldexhay hagu, xəbna yugvalla hav'u. Ya Rəbb yizda Allah, Ğu Yiğni g'uluke yizda dek Davudni cigeeqana paççah ha'u. Zı uşaxra vor, zak'le ats'a deş ha'asın-hidya'asın. Yiğna g'ul – Yiğni milletni yı'q'nee vor, Ğu g'əyxı'ni, geed xənni, qətqı'-ələtqı' ç'əvdexhesdi milletni yı'q'nee. Yiğni g'ulus Yiğın millet vuk'lek ıkkesda, yugunçike pısın cura'asda k'orana ək'el hivle. Menni curayl Yiğın xədıń millet şavusse vuk'lek ıkkes əxəyee?

12

İn Sıleymane heqqıyn Xudavandays q'abil eyxhen. Allahee mang'uk'le inəxüd eyhe: "Ğu, yiğnimee xılıyna ı'mır, var-dövlət, duşmanaaşın hapt'ıy heqqı deş, mançini cigee qotkuyn cura'as əxəsda ək'el hivqu. Vas ıkkanan, Zı ha'asın. Zı vas hamanimee k'orana ək'el hivles, valqame vak akarana ıxha deş, valer qiyğa vaka amq'arna ixhes deş. Mançile hexxada, ğu Zake hideqqıyn – var-dövlətıd, şöhratıd Zı vas hilesın. Yiğni vaxtal ğu xhinnena paççah ixhes deş. Yiğna dek Davud xhinne, Ğunar Yizdi yəqqı'n horhulee, Yizdi q'anunbısil k'ırı gyaqqı çis sik'ı harakat he'ee, Zı vas xılıyna ı'mır hivles".

İnyaa'ar Sıleyman muğur qıxha, ats'axhen man nyak' ıxhay.

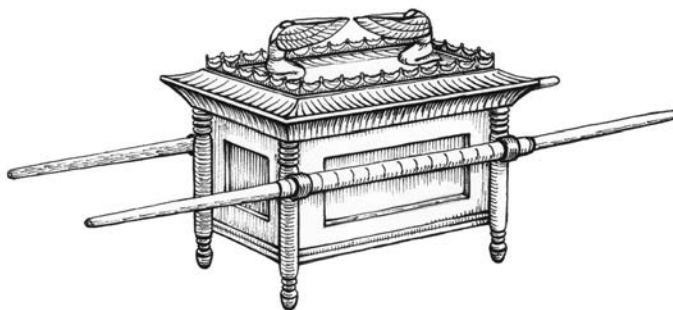

Mana İyerusalimqa sak'ı, Xudavandayka mugavilenani q'utyeyini² ögiyl ulyorzul, gyoxhxhan ha'an q'urbanbiyiy³ əmin-amanın q'urbanbı⁴ alya'a. Mançile qiyğa cuni hiqiy-allanbışis otXHun – ulyodğuy hele.

² *Xudavandayka mugavilenani q'utye:* Allahee ina q'utye he'eva Mısa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaratniy vod. Sileyman peyğambaree Allahne doyilin xav alya'asmee mana q'utye çadıreniyxhee vooxhena. Mane q'utye g'ayebışdi ooad otk'unin Allahın hokumbıniy huvacenbı.

15

³ *Gyoxhxhan ha'an q'urbanbı:* in q'urbanbı bıkırdı gyoxhxhan ha'a ıxha, mançin hiççud g'alyadaççe ıxha deş.

⁴ *Əmin-amanın q'urbanbı:* in q'urbanbı gyat'ang'a, mançin adın cigabı gyooxhan ha'a ıxha. Mansa çurud insanaaşee otXHun.

Sıleymane mähkame huvuna
ək'elikana q'arar

Sa yiğil q'öyre g'ahapk'in yedar abı paççahni ögee ulyoozaranbı. Manbışdi sang'ee eyhen:

18

– Ay yizda xərna! Şi hayni xhunaşşeyka sa xaa'a aaxva, mana xaanang'a zı uxooxuyn. Xhebıd'esdi yiğil mançile qiyğa mang'eevid uxooxuyn. Şi sacigeeniy vob, şaka haşucar xaa'ar deşdaniy, şi q'öyrecabniy vob. Xəmde mani xhunaşşeyna dix ces xabar devxha nik'eenang'a horç'un qik'una. Sura xəmdə mana oza qiyxha alyarat'ana yizda dix, yiğna gulluxçiy g'alirxhune gahıl!

Mang'ee giyxhena mana ceni koksıysqa, cena qik'unamee giyxhena yizdi koksıysqa. Zı miç'eer ozaqıyxhayng'a yizdi duxays kar oxhan ha'as, mana zak'le qik'u avaykı. Açux qıxhang'a zı mang'uka sayır yugra ileekına, manke zak'le ats'axhen, mana yizda dix deşorva, zı uxuna.

Şeni xhunaşşee eyhen:

– De'eş! İna üç'ürna – yizda dix, şena qik'una – yiğna!

Ts'erring'ee öc alyabat'a:

– De'eş! Şena qik'una – yiğna, üç'ürna – yizda!
Paççahni ögiyl manbışe hēməxdın, hıccatbı ha'a vuxha.

Paççahee eyhen:

– Vuşdi sang'ee eyhe vod: "Yızda dix üç'ürra, yiğna qik'u", mansang'ee eyhe vod: "De'eş! Yiğna dix qik'u, yızdamee üç'ürra".

Manke paççahee eyhen:

– Zasqa xincal alle.

Paççahısqa xincal adaylen.

Paççahee əmi'r haa'a:

– Gyaxxe üç'üdüñ uşax q'öni cigeeqa, sa sura hile ini xhunaşşeyş, mansad – şeni xhunaşşeyş.

Üç'ürni duxayni yedin yik' gyoyxhan ceni uşaxıs, mang'ee paççahık'le eyhen:

– Ay yızda xərna! Qile mang'ısqa uşax üç'üdda!

Saccu gimek'a mana!

Mansang'emeeyhen:

– Ne zı, ne ğu mana alyart'as deş. Gyaxxe mana!

Manke paççahe q'arar hoolena:

– Üç'üdüñ uşax ts'errini xhunaşşeyşqa qile.

Gimek'a mana, mana mang'una yed vorna.

Paççahe huvuna q'arar g'avxhume, gırgıne

izrailbişda hörmät mang'us geeb qooxhe. Qotkuyn

mähkamabı he'ecenva Allahee mang'us k'orana äk'el

huvu.

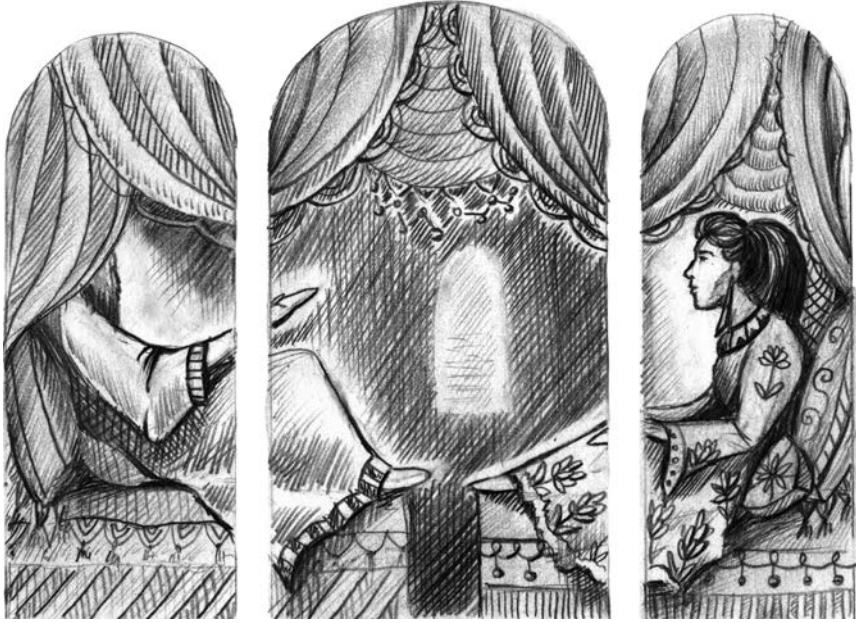

Ərabaaşına Şevayna kraliça
Sileymanısqa ayrele

Şevayni kralıçayk'le Rəbbike qabıyne Sıleymannı
şöhratni hək'ee g'ayxı. Mana ayreelena mang'us
dağamın qıdghınbı ha'as. Mana geer xənni
karvanıka: gulyağbışıka, g'izılıka, gıranni ekebışıkad
gyats'iyni devabışikayiy ceni xəppanane insanaaşıka
İyerusalımqa Sıleymanısqa arı. Vuk'leeni gırgını
karni hək'ee gaf hav'u. Sıleymane mang'ını gırgını
qıdghınıyбіşıs cuvab qelen: məxdın dağamın
qıdghınıy ıxha deşxhe paççahısse cuvab qeles
məxəcen.

Şevayni kraliçayk'le Sıleymanna k'orana ək'elib,
 vucee alya'uyın sarayıd, sufraylin otxhuniybid,
 mang'uni kumagçeeşin xaybid, nukaraaşin
 harakatbid, manbişe alya'an tyulibid, çaxırçerib,
 Rəbbini xaaqa gyoxhxhana'as adıyn q'urbanbid
 g'acuyng'a mang'ın nafas aqqaqqa.

Mang'ee paççahık'le eyhen:

– Yizdi ölkee yiğni k'orani ək'eleni hək'ee, işbışdi hək'ee eyhenbı qotkuda ooxhud. Arı yizdi ulepşik'le g'acesmee, zı mani cuvabbışilqa inyammışeexhe deşdiy. Zak'le g'acuynçini surançini hək'ee zas yuşan hı'ı deşod. Yiğna k'orana ək'el, yiğın var-dövlət zak'le g'ayxhınçile hexxada vod. Baxtivararıb yiğın insanar! Baxtivararıb yiğın kumagçer, nenbiyyi hammaşe yiğni ögiyl ulyoozar, yiğna ək'elikana gaf g'iviyxhe! Allahıs, yiğni Rəbbis şukur vuxhena, ğu ikkiykın, İzrailyni taxtılqa gyu'ar ha'uyl-alla. Rəbbis hammaşe İzrail vukkiykınıl-alla, adalətiy qopkuvalla vuxhecəna vake paççah ha'u.

Mang'ee paççahıs payıs yoq'ne tonule hexxan g'izil, geed curabişkan gulyağbı, sayıd gıranın ekebı adı ixha. Mang'ee Sıleyman paççahıs adıynmeen gulyağbı mankiyqamee şavacad adı deşdiy.

Sileyman paççahee vucee huvuynçile hexxadad,
Şevayni kraliçays hicoyiy ikkiykin, qidiykkın helen.
Mançile qiyğa mana ceni insanaaşisqa, ceni ölkaylqa
siyk'al.

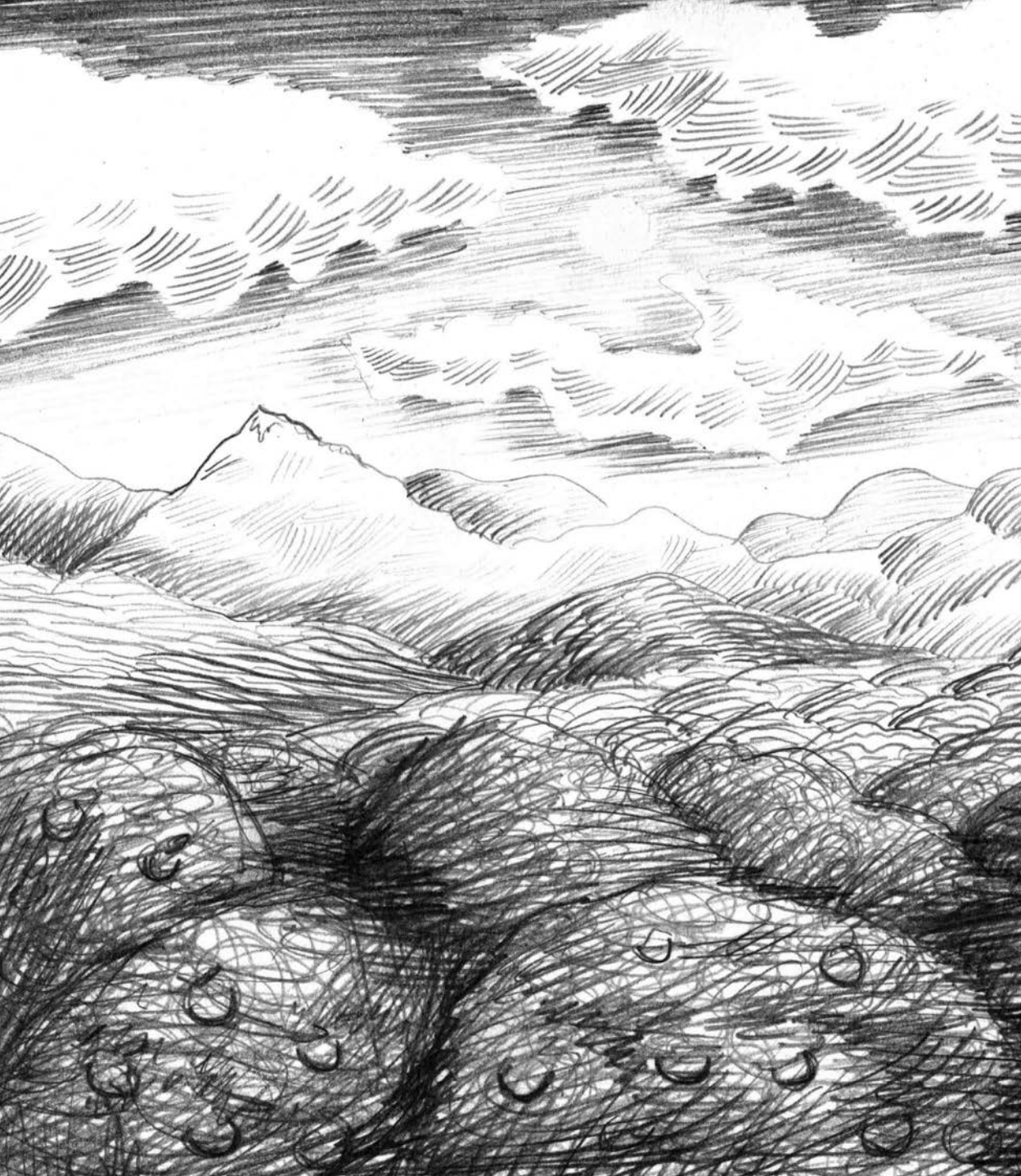

30

Sileyman peyğambarın sabara k'oran
uvhuybı

Yişdi kitabni q'öd'esdi cuzeeqa şi Sıleyman idaagin sabara uvhuybı sa'u. Sıleyman peyğambarın k'oran uvhuybınan kitab, Allahni muq'addas kitabbışin sa vodun. Mañcee ı'mrene hək'ee xəttə kar otk'un, masalan, xizanne, var-dövlətne, uşaxar qopkuba xəp qav'uyni hək'ee. Mane kitabena ts'eppiyna q'omana fikir – k'orana ək'el, hikmət vobna. Manab Allahna vob. Dyunye iyxhanang'a Mang'vee k'orane ək'elika itxhın, həməxübub mana gırgıne kareeqa iviyşirna. Dyunyeylin gırgın kar mañçine q'anunbışis sik'ı vod. İnsanaaşə qotkuyn harakat ha'ang'a, qopkuna ı'mı'r vukkeekang'a, man manbışə k'orane ək'elika harakat ha'ava Allahne yeqqı'n əlhəva eyhen vodun.

Hikmət

Hikmətılqa hirxılıyna,

K'orana ək'el avaykına insan nimee baxtivariy!

Mançiken xayir gumuşule geed vod,

İn g'azanc məttine g'izilile q'iymatika vod.

Mana gıranne ekebişileb gıranba vob,

Mançika vas ıkkanan nencad kar sa aqqas dexhe.

Mançine sağne xılen xılıyna ı'mı'r,

Solne xılenıd var-dövlətiy şöhrat hele ıxha.

Mançin yəqbı q'abıledaxhenbı vod,

Gırgın yəqbı əmin-amanınbı⁵ vod.

At'ipq'ı'nıbişdimee mana ı'mrena yivobna,

Mançike it'umba alyt'ipq'ınınbı nimee baxtivarariy!

Rəbbe dyunye hikmətıka itxhın,

K'orane ək'elika xəybı hı'ı,

Ats'aalika k'oralybişençe xhyan alqavhu,

Xəybışençe çiy gyuarı'ı.

⁵ *Əmin-amanınbı*: yiqsumul in cuvab "nübəhı'nıbı" vod.

İş

Sirkayn silibişik, kumayn uleppişik ha'an,
Tambalee iş hooleng'uk ha'a.

Yats deşdang'a axur mættıba vooxhe,
Yugun g'ıkıd yatsbışde taq'atınxhe helen.

Tambale ezang'a ezu deş,
Sa'anang'ad avaykı deş.

36

Tambalne ekıneñçe
G'anmazne t'imıllığençe ilğeç'u.
G'acuyn gırgın sura zazaanıd alyat'u,
Mağaanıd aqqı, cabırbıd hı'ğətkırıd.
Mançıka ilyakkı fıkır opxhun,
Mançıke i'brat alyat'u:
Sık'ırıra qorku mırg he'ee,
G'el-xıl hotku g'alırxhvee,
Kasıbiyvalla soyğunçiy xhinne,
Ehtiyaccıb g'uldur xhinne sayangaba ooqa
hophur ables.

Cuvabbı

Nəxüd qadıy uvhuynçin ç'ik'ayn xhinne g'ats'aykvan,
K'orani ək'elika uvhuynçinıd yug qa'a.

Ghal sı'ına geer axhvas,
Sidi'ınar ek'ra haq'varas.

Cigal uvhuyn cuvab,
Gumuşni g'abilni g'izileni eçeeşik akar.

39

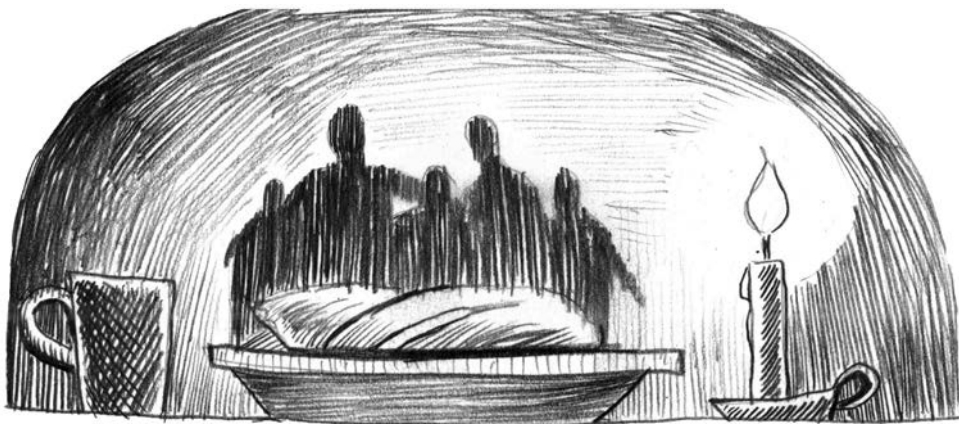
Nəxüdiy osake ts'a eyxhe,
Ğiybatnang'ukeb g'almag'al vooxhe.

T'ap'anedın itv xhinne uftanna yuşe,
Canas yugba, rı'hı's ittuba.

Güvənana miz ı'mrena yiv vobna,
Horarlynançinıd yik' haq'vara'an.

40 Hambaziyvalla

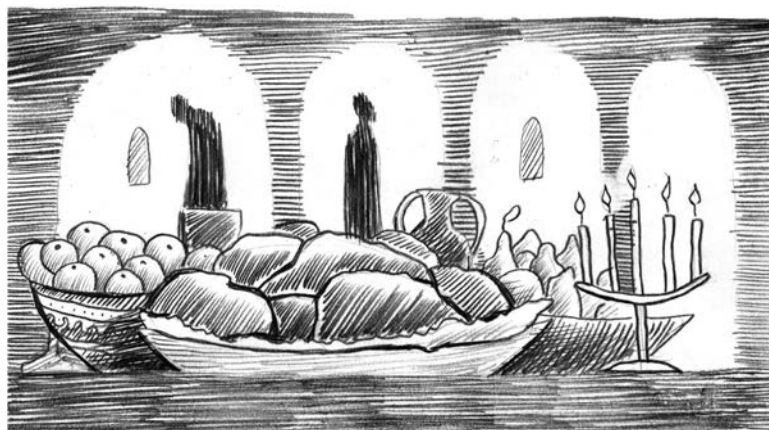
Saç'uvkiy deşda qit'ipk'ınna xüvə,
Saç'uvkiynane otxhun-ulyodğuyale ittuba vob.

Hambaz ıkkang'vee qəl yik'elivxanaa'ana,
Yik'el qavaalya'ang'vee hambaz agval ha'ana.

Hambazıs hammaşe ikkiykanna,
Çocur dağamne yiğıs iyxhanna.

◇
Hambazın yik' aliq'alı'iy,
Duşmanne geedne ubbabişile yugun vodun.

◇
Xil hudyoolena dağamne yiğil
Qiçiyne siliykiy k'aane g'elik akar.

◇
Duşman mıssırxhe oxhanasın hele,
Xhyan ıkkaxhe ulyoğasın hele.
Məxüd ğu mang'us naş qa'a,
Yiğna yugvallab Rəbbe savak'alaas.

Sabır

Qəl avqas dəxəna insan,
Cabırbı hıǵətkırni şaharık akar.

Gucnang'ule sabırnana yugra,
Şaharбі alyat'ang'uler vuc aqqaqqana yugra.

Qəlnang'vee g'almag'al haa'a,
Sabırnang'vee ç'əv ha'a.

42

Bəç'əree qəl zaraba g'aagva,
Ək'elikang'un rı'h tsimis qexhen deş.

Paççahnab fikir sabırnang'vee badal haa'ana,
İttune mizen bark'ub g'üvana qaa'ana.

Var-dövlət

Var-dövlətılqa umudeepxhaynbı k'yooçesınbı,
Qopkıynbıb t'et'-t'ele g'ayhene yivaaşik akaraba
vuxhes.

Hörmət gumuşuleyiy-g'izilile geeb vukkiykne,
Yugun doyud xənnə var-dövlətilə geed ikkiykne.
Karnanayiy kar deşda sana-sang'uk akar –
Q'öyursanar Rəbbəe ipxhın.

Xətta kar ha'asva ğucar ğu gimek'a.
Ək'elika ixhe, mani fikrele ilğəç'e.
Var-dövlət ul gyapxasse deşxhesın,
Q'acıx xhinne xılıbı aaqı xəybışeeqa alixasın.

43

Karnanbışısqa həməxüd q'öö,
con kar axtını barugbışıka alyav'una g'alaniyxan.

Kar kilydanang'uka gucub kı'lybava g'imeşşe,
Kasibrava məhkamee himeşşe.
Rəbb alikkas manbışıl-alla,
Manbı g'yootuynbı, hıvşuynbı Rəbbəe ı'mreke
haa'as.

Xizan

Mühübbatıka xhınakın ala otxhuniy,
Qəlıka boğayn çuru otxhuniyle yugda vod.

Yugna xhunaşşe adamiyn tac vodun,
Tesser ha'anar vuk'arne bark'uk akar.

Xaviy var-dövlət dekkina miras vobna,
Ək'elikana xhunaşşer Rəbbikena.

Siç'eekvane xhunaşşeyka sa xaa axvasse,
Daxayne vuttul axvee yugda eyxhe.

Tsimisna çoc – alyapt'as dyooxhene g'alayk akar,
Aldapxhıniybıd – akkalne rızayk.

Ts'eppacab uşaxık'le qopkuna yəq' haagve,
Q'əsvaleyir mana mançile sak'alas deş.

